

## INGLIZ, NEMIS VA O‘ZBEK TILLARIDA ZAMONAVIY O‘ZLASHGAN SO‘Z BOYLIгинI O‘RGANISH (XXI ASR TURLI SOHALAR TERMINOLOGIYASI MISOLIDA)

<sup>1</sup>Ayaqulov Nurbek Abdug‘appor o‘g‘li  
Guliston davlat pedagogika instituti

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, filologiya fanalari  
bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

<sup>2</sup>Ayaqulova Aziza Ismatulla qizi

Guliston davlat universiteti tayanch doktoranti

## RESEARCH OF MODERN BORROWED VOCABULARY IN ENGLISH, GERMAN AND UZBEK (IN THE EXAMPLE OF THE TERMINOLOGY OF DIFFERENT FIELDS OF THE XXI CENTURY)

<sup>1</sup>Ayakulov Nurbek Abdugappar ogli

vice-rector for scientific affairs and innovations of Gulistan state pedagogical  
institute, doctor of philosophy (PhD), docent

<sup>2</sup>Ayaqulova Aziza Ismatulla kizi

Doctoral student of Gulistan State University

## ИССЛЕДОВАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЗАИМСТВОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В АНГЛИЙСКОМ, НЕМЕЦКОМ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ (НА ПРИМЕРЕ ТЕРМИНОЛОГИИ РАЗНЫХ ОБЛАСТЕЙ XXI ВЕКА)

<sup>1</sup>Аякулов Нурбек Абдугаппар угли

проректор по научной работе и инновациям Гулистанского  
государственного педагогического института, доктор философских наук  
по филологии (PhD), доцент

<sup>2</sup>Аякулова Азиза Исмадулла кизи

Докторант Гулистанского государственного университета

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada ingliz, nemis va o‘zbek tillarida zamonaviy o‘zlashgan so‘z boyligini o‘rganish yuzasidan umumiy ma‘lumotlar berilgan. Shu bilan birga, maqolada XXI asrda olingan so‘z boyligini o‘rganishga turli xil yondashuvlar ko‘rib chiqiladi.

**Kalit so‘zlar:** o‘zlashgan so‘zlar, til bilan aloqa, retseptor tili, iqtisodiy terminlar tizimi.

**Abstract:** The article is an overview of studies of modern borrowed vocabulary in English, German and Uzbek languages. The article discusses different approaches to the study of borrowed vocabulary in the 21st century.

**Keywords:** borrowing, language contact, receptor language, economic terminology system.

**Аннотация:** Статья представляет собой обзор исследований современной заимствованной лексики в английском, немецком и узбекского языках. В статье рассматриваются разные подходы к изучению заимствованной лексики в XXI веке.

**Ключевые слова:** заимствование, языковой контакт, язык-рецептор, экономическая терминосистема.



<sup>1</sup><https://orcid.org/0000-0002-5988-1207>

<sup>1</sup>[nurbek.ayaqulov.1992@gmail.com](mailto:nurbek.ayaqulov.1992@gmail.com),

<sup>1</sup>+998915022325



<sup>2</sup><https://orcid.org/0009-0003-3330-4596>

**KIRISH.** Til uzluksiz harakatda va o'zgarishda bo'lgan inson faoliyati bilan uzviy bog'liqdir. Shunga ko'ra, til doimo o'zgarib turadi. Tilning so'z boyligi bu o'zgarishlarga sezgir bo'lib, ba'zi so'zlarning ma'nolari eskiradi va ular tildan chiqib ketishi natijasida boshqalari paydo bo'ladi. Shunday qilib, tilning so'z boyligini doimiy ravishda boyitish jarayoni davom etmoqda.

Izlanishimizning asosiy maqsadi ingliz, nemis va o'zbek tillarida, chet tilidagi lug'atlarni tadqiq qilishda eng kam o'rganilgan sohani aniqlashdir. Globallashuv, mamlakatlar o'rtasidagi savdo-iqtisodiy munosabatlarning kengayishi munosabati bilan iqtisodiy terminologiya biz uchun alohida qiziqish uyg'otmoqda. Ko'pgina iqtisodiy terminlar o'zlashgan so'zlarning samarasidir, chunki jahon iqtisodiyotidagi o'zgarishlar ham tilning leksik tarkibida aks etadi.

Tildagi so'z boyligining ajralmas qismi o'zlashgan so'zlar bo'lib, ular turli tillarda so'zlashadigan odamlar o'rtasidagi aloqalarni aks ettiruvchi jarayon hamdir.

Tillarni o'rganish jarayonida ko'plab savollar tug'iladi, ularning javoblari chuqur izlanish va uzoq o'rganishni talab qiladi.

O'zlashgan so'zlar o'rganish zarurati faol til aloqalari va natijada tillarning fonetik, leksik, stilistik darajalaridagi o'zgarishlar bilan bog'liqdir.

*O'zlashgan terminning* turli xil ta'riflari mavjud bo'lib, unga ko'ra lingvistik ensiklopedik lug'atda quyidagicha berilgan: "o'zlashgan so'z – bu boshqa til elementi (so'z, morfema, sintaktik tuzilish va boshqalar), til aloqalari natijalarida bir tildan ikkinchisiga ko'chirilgan, shuningdek, bir til elementlarining boshqasiga o'tish jarayoni"[9].

So'nggi yillarda iqtisodiy lug'atni o'zlashtirishda ishlatiladigan so'zlarni shakllantirishning turli usullarining tavsifini Outi Terval va kati Tolvanen asarlarida topamiz [7]. Tahlil davomida mualliflar suffiksatsiya (vaucherizatsiya, dollarizatsiya) iqtisodiyot sohasida oid so'zlarni shakllantirishning eng faol usuli ekanligini aniqladilar.

- mualliflar xorijiy iqtisodiy lug'atlarning turlari va tematik guruhlari bo'yicha tasniflaydilar:
- iqtisodiy siyosat sohasiga tegishli so'zlar (sanksiya (qarang: nem.Sanction));

- moliya sohasiga tegishli so'zlar (konversiya (qarang: konvertieren va FR. converter));
- birja sohasiga tegishli so'zlar (broker (ingl. broker));
- savdo sohasiga tegishli so'zlar (tijorat (qarang: nem. Kommerz, FR. commerce));
- korxonalarini bildiruvchi so'zlar (xolding (ingl. holding));
- kompaniya ichidagi funksiyalar bilan bog'liq so'zlar (auditor (Pol. auditor, lat. auditor));
- marketing va menejment sohasiga tegishli so'zlar (brend (ingl. brand)).

#### **NATIJARAR (РЕЗУЛЬТАТЫ /**

**RESULTS).** Jahon iqtisodiy terminologiyasida ingliz tilidagi so'z birikmalarining ishlash xususiyatlarini o'rganish, uni Vetnam tilidagi analoglar bilan taqqoslaganda, chang Xoang may Anning dissertatsiya ishida aks etadi. Muallif rus va Vetnam tillarida ingliz tilidagi terminlarning ishlash xususiyatlarini tahlil qiladi. Unga ko'ra ingliz tilidagi terminlar ushbu tillar tizimiga kirishda fonetik-grafik, grammatik va semantik moslashuvga uchragan degan xulosaga keladi. Chan Xoang may An ingliz tilidagi iqtisodiy terminlarni rus va Vetnam tillarida semantik moslashuviga qarab ikki guruhga bo'lishni taklif qiladi:

- 1) deyarli qayta ko'rib chiqilmagan so'zlar;
- 2) semantikasida u yoki bu o'zgarishlar yuz bergan so'zlar (ma'no selektivligi, ma'no kengayishi, yangi ma'no paydo bo'lishi) [8].

Katri Palmgren zamonaviy rus tilining iqtisodiy lug'atida ingliz tilidagi o'zlashgan so'zlarini o'rganadi. Muallif o'z tadqiqotida iqtisodiy lug'atni uchta tematik guruh bo'yicha tizimli tashkil etishni taklif qiladi:

- tijorat atamalar (varrant (ingl. warrant));
- moliyaviy atamalar (kliring (ingl. clearing));
- iqtisodiy atamalar va so'zlar (import (ingl. import))[5].

M. I. Mixeyeva o'z dissertatsiyasida XV-XVIII asrlarda ingliz tilida fransuz tilidagi so'zlarni kompleks tadqiq qiladi. Muallif ingliz tilida tashqi shaklda o'xshash fransuz tilidagi so'zlarning ikki darajali leksik-semantik tasnifini ishlab chiqdi.

Tasniflash esa soʻzlarning ikkita katta guruhi bilan ifodalanadi:

- 1) ingliz tilidagi fransuz tilidan oʻzlashgan soʻzlar;
- 2) leksik internatsionalizmlar (umumiy fransuz etimoni bilan)

### **MUHOKAMA**

**(ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION).** Charlz Fridman ingliz tiliga boshqa tillardan oʻzlashgan terminlar jarayonini tasvirlaydi. Muallifning fikriga koʻra, ingliz tilining oʻzgarishi va evolyutsiyasi sohasidagi hayratlanarli narsa - bu mamlakat aholisi tomonidan tashqi tillar, fransuz va lotin tillari bilan tanishish darajasi hisoblangan[2]. Ushbu mavzu boʻyicha tadqiqotlarni Nunneman E. M. [4], Derkin F. [1] va Xofer B. L. [3] asarlarida ham uchratishimiz mumkin.

O.V. Karpova ingliz tilidan oʻzlashgan leksemalarning oʻziga xos xususiyatlarini oʻz ishlarida keltirib oʻtadi. U nemis tilida ingliz tilidan soʻzlarning oʻzlashish sabablarini batafsil bayon qiladi, shuningdek, ingliz tilidan soʻz oʻzlashtirishning bir necha usullarini koʻrsatib beradi [6].

-semantik tarkibni oʻzgartirmasdan toʻgʻridan-toʻgʻri oʻzlashtirish: *Meeting*;

-terminologik sinonimlar-ingliz tilda mavjud boʻlgan nomlar bilan bir qatorda mavjud va nemis sinonimlari bilan raqobatlashadi: *leasing* – *Vermietung*;

-aralash taʼlim - bu murakkab soʻzlar boʻlib, ularning bir qismi ingliz tilidan olingan, ikkinchisi esa asl soʻzlar hisoblanadi: *Powerfrau-Geschäftsfrau*;

### **XULOSA(ЗАКЛЮЧЕНИЕ/CONCLUSION).**

Iqtisodiy terminologiyadan soʻzlarni oʻzlashtirishning intensiv jarayoni bilan ajralib turadigan XXI asr xalqning moddiy madaniyati, shuningdek, umuman iqtisodiy nazariya va terminosistemaning rivojlanish yoʻnalishini aks ettiradi. XXI asrdagi iqtisodiy faoliyat koʻplab tillarda bir qator yangi iqtisodiy atamalarning paydo boʻlishi bilan tavsiflanadi. Shubhasiz, koʻplab iqtisodiy terminar oʻzlashtirishning samarasidir, chunki aynan jahon iqtisodiyotidagi global oʻzgarishlari lugʻatda, shu jumladan iqtisodiy terminologiyada aks etadi. Oʻzlashtirish jarayonida chet tilidagi soʻzlar u yoki bu tilning rivojlanish qonunlariga boʻysunib oʻzgaradi, ular retseptor tilining grammatik meʼyorlariga moslashadi. Vaqt

oʻtishi bilan koʻplab oʻzlashgan soʻzlari mos kelmagan holatlarda qabul qilinmaydi. Biroq, ularning baʼzilari begona elementlar boʻlib qolmoqda va tilning faol lugʻatiga kiritilmagan.

### **ADABIYOTLAR:**

1. Dr. Philip Durkin. Borrowing the changing patterns. Oxford English Dictionary. 4 March 2014. // URL: <http://blog.oxforddictionaries.com/2014/03/borrowed-words/> in the English language. (дата обращения: 23.07.2014).

2. Fredeen Ch. Borrowed Words in English. 2010. // URL: [words.htm](http://www.oxforddictionaries.com/words/borrowed-words-in-the-english-language) (дата обращения: 23.06.2014).

3. Hoffer B.L. Language borrowing and the Indices of Adaptability and Receptivity. Intercultural Communication Studies XIV: 2 2005. // URL: <http://www.uri.edu/iaics/content/2005v14n2/05%20Bates%20L.%20Hoffer.pdf> (дата обращения: 23.07.2014).

4. Nunnemann E.M. Borrowing in the English language. 2014. // URL: <http://www.eva-nunnemann.com/wp-content/borrowing-in-english3.pdf> (дата обращения: 23.06.2014).

5. Palmgren K. Заимствования в русском языке и в особенности английские заимствования в экономическом лексике современного русского языка. – Нюхтикуу, 2007. – 72 с. // URL: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/77852/gradu01718.pdf?sequence=1> (дата обращения: 23.07.2014).

6. Карпова О.В. Влияние англицизм в экзотической лексики на становление немецкого языка // Филологические науки в России и за рубежом: материалы II междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, ноябрь 2013 г.). – СПб.: Реноме, 2013. – С. 53 – 56. Васильева Л.

7. Лингвистический энциклопедический словарь // Гл. редактор В.Н.Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 682 с.

8. Тервала О., Толванен К. Заимствованные слова в русском языке в лексике по экономике. – Ювя-скюль: Ун-т г. Ювяскюля, 2006. – 76 с.

9. Чан Хоанг Май Ань. Особенности функционирования англоязычных заимствованных экономических терминов в русском языке на фоне вьетнамских аналогов: дис. ... канд. филол. наук. – Москва, 2007. – 232 с.